

AKBANK_{in}

2000
ALTINI

BİR İSTİKBAL DEMEKTİR

TÜRKİYE İŞ BANKASI

BİR MİLYON LİRALIK

1953 İKRAMİYELİ MEVDUAT PLANI

24 BAHÇELİ EV ve PARA
İKRAMİYELERİ

2	MART	çekilişinde	3	EV
4	MAYIS	»	3	EV
1	TEMMUZ	»	3	EV
25	AĞUSTOS	»	4	EV
2	KASIM	»	5	EV
30	ARALIK	»	6	EV

VE ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ.

Bu zarif ve konforlu evlerden biri belki de sizin olacaktır. Bir tasarruf hesabı açarak talihinizi deneyiniz.

T. C.

Ziraat Bankası

Tasarruf Hesapları

1953 İKRAMİYELERİ YEKÜNÜ

1.000.000 Lira

15 Ev, 4 Traktör ve

DOLGUN PARA İKRAMİYELERİ

FAZLA TAFSİLÂT İÇİN 444 ŞUBE VE AJANSIMIZ
EMRİNİZDEDİR.

160

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

Nisan 1953

İÇİNDEKİLER: ~~~~~
Ahmet Şükrü'nün X. Ölüm Senesi Prof. FINDIKOĞLU Z. Fahri
Türkü ve Destanelerin Dokusu Oğuz TANSEL
Bu Ad Nereden Gelmiş? Kastın Neydi Moni? Günel ALGÜN
Avsar ve Türkmen İllerinden Birkaç Ağıt Veysel ARSEVEN
Bursalıların Derlenen Bazı Mânîler (IV - Son). Haşım Nezih OKAY
Sazsairleri: Tercanlı Aşık Davut Suları Mehmet GÖKALP
İstanbulda Yer Adları: Bendler, Sukemeri v.s. . . . M. Halit BAYRI
Makedonya Folkloru: Panayırılar, Sapan Dövüşü, v.s. . . . I. GÖKÇEN
Besni'den Masallar: Canpolat Masalı Salih SAN
İlk Türk Operası «Kerem ile Aslı» ya ait bir resim

Sayı: 45

Kuruş: 25

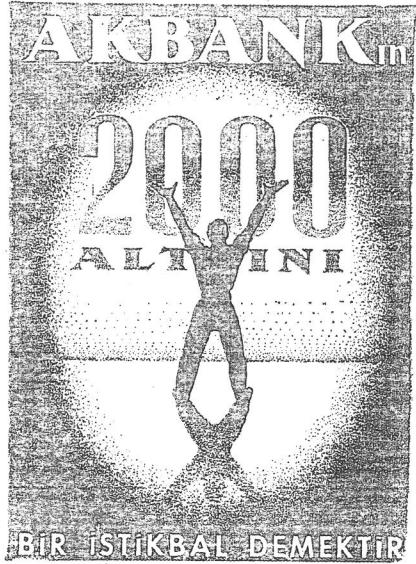
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

161

21057873

Kadir Güler.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

BİR MİLYON LİRALIK

1953 İKRAMİYELİ MEVDUAT PLANI

24 BAHÇELİ EV ve PARA
İKRAMİYELERİ

2 MART	çekilişinde	3 EV
4 MAYIS	»	3 EV
1 TEMMUZ	»	3 EV
25 AĞUSTOS	»	4 EV
2 KASIM	»	5 EV
30 ARALIK	»	6 EV

VE ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ.

Bu zarif ve konforlu evlerden biri belki de sizin olacaktır. Bir tasarruf hesabı açarak talihinizi deneyiniz.

T. C.

Ziraat Bankası

Tasarruf Hesapları

1953 İKRAMİYELERİ YEKÜNÜ

1.000.000 Lira

15 Ev, 4 Traktör ve

DOLGUN PARA İKRAMİYELERİ

FAZLA TAFSİLAT İÇİN 444 ŞUBE VE AJANSİMİZ

EMRİNİZDEDİR.

Devlet Mührü

İNİRK
NO EKİMÖR
ARA SİRMALARI

İSTANBULDA ÇIKAR, AYLIK
HAYAT RÜŞTÜNÜ DERGİSİ

Nisan 1953

İÇİNDEKİLER :
Ahmet Güllüoğlu N. Ömer Köksal Prof. FİDANCOĞLU Z. Fırat
Tarihi ve Destanlara Gözün Oğuz CANBEL
Ba Ad Neden Gelecek? Kısaca Niyet Mektü Cevat ALGÜN
Ayaz ve Düşünce İlerinden Rüşet; Aşık Feyyel ARSLAN
Etracdan Düşünce İler. KILINÇ (TV - Halk Hediye NERİZİ DEAY
Sözleşme; KILINÇ AYT. İlerden Gözün Mehmet HÖKALP
İstanbul'da Yeni Adnan: Etracdan, Sükemesten v.s. M. Hakkı BAYRA
Mikadereye Kaldırma; Fikriyatın, Şişme Düşün. v.s. İ. GÖRGEN
Bunların İlerden: Özgüçer Düşün. Şahit HALI
Bu İlerden: Özgüçer Düşün. Şahit HALI

Sayı: 45

Kitap: 55

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ : İHSAN HİNÇER

No. 45

NİSAN 1953

YIL: 4; CİLT: 2

Değerli Türk Folklorcusu

AHMET ŞÜKRÜ'NÜN X. ÖLÜM SENESİ

Yazan: Prof. FINDIKOĞLU Z. Fahri

Türk folklorunun araştırılması sahasında enerji kaynaklarından biri de sayısı pek az olan folkloristlerimizi vakit vakit vâdetmek ve yeni nesillere bunları tanıtmak, onları takip etmeleri zaruretini gençlere anlatmak olmalıdır. Bu düşünce ile on sene evvel ölen bir folklorcuyu yâdedeceğiz: Ahmet Şükrü.

Türk folklorcusu deyince meşgul olduğu mevzu dair bir iki eseri ve araştırması orada bulunan bir fikir adamı akla gelir. Fakat Ahmet Şükrü'nün hiç bir yazısı yoktur. Yazısı ve eseri bulunmayan arkadaşım, etrafımızda nümunelerine sık sık rastladığımız şifahi denecek tiplerden biridir. Yazı yazanlara, eser taslakları hazırhyanlara rehberlik etmiş, halk edebiyatının elinde ve hafızasındaki çeşitli hazinelerini istiyenlere bol bol dağıtmıştır.

Bundan bir çeyrek asır kadar evvel Ankarada bir kaç halkiyat mensubunun teşebbüsü ile bir Halk Bilgisi Derneği kuruldu. Dernek, az zamanda memleketin dört bucağında şubelere sahip oldu. Kenarda köşede Türk halının yaratmış olduğu folklorik eşya ve malzeme ile meşgul olan ilim âşıkları bu Dernek vasıtasıyla tanıştılar. Bir aralık bu muhtelif memleket «Dernek» lerinin Ankarada umumî bir kongresi bile yapıldı. İşte Ahmet Şükrü, o zaman Kayserinin H. B. D. teşkilâtı mü-

messili olarak Ankaraya gelmişti. Anadolu'nun dört tarafından Ankaraya gelmiş olan genç folklorcular, Kayseri mümessilinin zengin hafızasından istifadeye başlamışlardı. O ne cevherli, bereketli bir hafıza idi! Bir taraftan İstanbul H. B. D. şubesi mümessili olarak kongreye iştirak eden şair Ahmet Kudsi, Konservatuar Müdürü dostum Demircioğlu Yusuf Ziya, «Halk Bilgisi Haberleri» mecmuasının sahibi Mehmed Halid gibi seçme folklorculara Anadolu'nun muhtelif muntakalarındaki halk şairi tiplerini tanıtıyor, diğer taraftan hafızasındaki defterlerden bütün bir tarih olan edebî parçaları not ettiriyordu. Kendisi yazı yazmaz değildi, cebindeki defterler inci gibi yazısı ile yazılmış seçme koşmalarla dolup taşıyordu. Fakat neşriyat hayatına atılmaktan çekinirdi.

O sırada «Hâkimiyeti Milliye» de çalışıyordum. Bu vesileden istifade ederek Ahmed Şükrü'yü okuyucularıma takdim ettim. İlk yazı, Dadaloğlu'na aitti (1). Onun defterinden not ettiğim şu üç parçalık koşmayı verdiğim dikkate şayan tarihî malûmatla beraber neşrettim:

Kalktı, göç eyledi Afşar illeri,
Ağır ağır giden iller bizindir!
Arab atlar yakın eyler ırağı
Yüce dağlar aşan yollar bizindir!

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Monthly Publication

Annual Subscription Rate:

(Postage included)

3 T.L. for Turkey

£ 2 for Abroad.

This year completed by July 1952
Second Volume to be completed by July 1953

Adress:

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Yekâdirek Sultanmektebi S. No. 17

İSTANBUL - TÜRKİYE

Belimizde kılıcımız kirmanı
Taşı deler mızrağının tirmanı,
Hakkımızda devlet etmiş fermanı,
Ferman padişahın, dağlar bizimidir!

Dadalolu! Yarın kavga kurulur,
Öter tüfek, davulbazlar vurulur,
Nice koç yiğitler yere serilir,
Ölen ötür kalan sağlar bizimidir!

Bu parça, bilhassa ikinci parçasının son mısraı o zamanki Ankaranın muhtelif muhitlerinde dalgalandı. Bu alâka belki de daha önce, aynı mısraı İstanbula karşı haykıran Anadolu'nun «Kuvayı Milliye Ruhü» ndan ötürü idi. Hele «Muhterem Katil» müellifi Aka Gündüz, parçanın basitliği nisbetindeki yüksek olan hamaseti karşısında âdeta mest olmuş, galiba sırf o mısraı hatırı için bir iki parça yazı da yazmış idi. Herkes koşmayı nakleden Ahmed Şükrü'yü tanımak istiyordu. Ertesi gün gene defterinden çıkarıp verdiği iki koşmayı kendi arzusu üzerine bir makale gerçevesi içinde «Hâkimiyet» okuyucularına sundum: Bu iki parça Raşid ile Ruzî isminde iki Kayserili halk şairine aitti (2).

Ahmed Şükrü'yü 1929 da yolum Kayseriden geçerken evinde kitapları arasında ziyaret ettim. Bana dört büyük sandık not defteri gösterdi. Bu defterler, yirmibeş yıllık bir ömrün mahsulleri idi. Bunları H. B. D. namına veya başka suretlerle derleyip neşretmesini teklif ettiğim zaman tatlı lehçesiyle:

— Hele bir yol tophyalım! derdi.

Uzun bir zaman kendisini göremedim. Fakat tanıdığım her folklorcu, uzaktan ve yakından onu bildiği için hayatını onlar vasıtasıyla takip ediyordum. Onun ağzından halk türkülerini, halk hikâyelerini dinlemek ayrı bir zevk idi. Nasıl, Baudelaire için Paris, Yahya Kemal için İstanbul bir ruh olup kendi içlerine sinmiş ise asıl Anadolu da onun dâmarlarına böylece nüfuz eylemiş idi. On sene evvel, ölümünden az bir zaman önce, kendisine bir İstanbul caddesinde rastladım. Hâfızasının muhteviyatı daha ziyade çoğalmış, bir zülâl halinde içine akan memleket ruhu daha çok berraklaşmış idi. Fakat bu defa on sekiz sene evvelki gibi not almak suretiyle onu dinlemenin şirini bozmamağa çalıştım. Ayrılırken gene:

— Hele bir yol tophyalım, diyordu.

1939 dan sonra kadirbilir bazı kimselerin (bu arada Memduh Şevket'in) tavsiyesi ile

Bilecik mebusu seçilen ve bir devre mebusluğu yapan Ahmed Şükrü'nün otuz yıllık toplamları ne oldu? Yazma «Cönk» ler külliyyatı ne rede? 1942 sıralarında İstanbulda C. H. P. e verilen «Yüksek tahsil talebelerinin yurt vaziyetini tetkik» ile meşgul olduğu sırada keşifine rastladım. Gençlerle pek candan alâkadar oluyor, hattâ her memleket parçasını lehçesiyle, konuşma tarzı ile onlara hitap eden gençler kendilerinden bir parça olan Ahmet Beyi daha çok seviyorlardı. Bu sırada topladığı malzemenin ne olduğunu sordum T. D. K. ndan acı acı şikâyet etti. Elindeki folklor evrakını Kuruma verdiğini, fakat buna pişman olduğunu, zira bu malzemenin kağıdı dirbilmez kimseler elinde perişan edildiğini söylemiş idi. Kendisi C. H. P. mebusu olduğuna ve sevildiğine göre bu hali müsmir bir şekilde sokabilecek iken neden şikâyet ediyordu? Doğrusu bu ciheti ne ben sordum, ne de kendisi anlattı ve böylece ayrıldık... Bu görüş me son görüşme oldu.

Asıl mesleği adliyecilik olan Ahmed Şükrü Bey, bilhassa Dadaloğlu'nu tanıtmakla tanınmıştır. Ondan sonra Dadaloğlu oldukça tetkik edildi, hakkında araştırmalar nesrolundu. H. B. D. nin bu değerli folklor yol açıcısının geniş ölçüde gençlere tanıtması faydalı olur. Vaktiyle H. B. D. nin Kayseri şubasını kurmuş ve yasatmış olan Ahmed Şükrü ile alâkadarlık esasen Derneğin vazifesidir de.

Türklüğü, Türk dilini, Türk dilinin ifade tarzlarını varlığı ile ve konuşma ile temsil hususunda usta ve edip bir folklorcu olan Ahmed Şükrü'nün ruhu şad olsun.

(1) Bk. Bir Mısra: Hâkimiyeti Millîye gazetesi, Ankara, 1928, No. 2375 (bu makale, bilhassa Dadaloğlu hakkında yapılan değerli tetkiklere rehberlik yaptı. Müracaat: Halk Bilgisi mecmuası, 1928, C. I.).

(2) Bk. İki Şair ve Koşmaları, aynı kaynak, No. 2339.

Halk Türküleri

Genç halk edebiyatı tarihçilerimizden arkadaşımız Cahit Öztelli'nin hazırladığı bu eser, Varlık Yayınevi tarafından Türk Klâsiklerinin 15. sı olarak basılmış ve 1 lira fiatla satışa çıkarılmıştır.

Türkü ve Destanların Dokusu, Yaşayan Yönleri

Yazan: Oğuz TANSEL.

Denememize konu olarak, Konya çevresinde geçmiş olaylarla ilgili, anonim halk edebiyatından seçtiğim iki örnek üzerinde duracağım. Konumuzu çerçeveleyebilmek için destan kelimesinden, burada, ne kastedtiğimizi belirteyim: «Destan» kahramanlık menkıbeleri veya herhangi bir olay anlatan, koşma biçimli, ölçüsü onbir, çokcası sekiz heceli halk şiidir. Bir de eski çağların yiğitlik menkıbelerini, ulusları, savaşlarını, başlarından geçen önemli olayları anlatan manzum, büyük eser demektir. Biz burada, belli, bir çevrede meydana gelen ve daha çok küçük toplulukların malı olmuş eserlerden söz açacağız; Şehname, Odise gibi eserler konumuzun dışında kalacaktır.

Halk edebiyatının türleri tam bir disiplin düzeni göstermez, 8-11 heceli dörtlülükler biçiminde olması gereken türkü, ağıt ve destanların halk arasında yaşayanlarında hece sayısı ve dörtlülükler değişik olarak görülür. Doğuşta kişisel olduğu hakke sonradan toplumun malı olan bu çeşit ürünlerde - çerçeveleri sağlam kalmakla beraber - zaman ve yere göre değişmeler olur. Halkın yaptığı bu benimsemeler türkülerde çokça görülür. Bu yüzden ele aldığımız örneklerin mısralarında hece sayıları eşit olmadığı gibi dörtlülükler de beş ve altı mısralı kümeler halinde görülmektedir. Kişiliğini yitirmiş olan bu çeşit eserlerdeki değişmeler, onlara yaşama ve uzun ömürlü olma gücünü verir. Bu değişmeler halkın olması bakımından adı geçen türlerde, halkı geniş ve derin olarak bulabiliriz.

Övgü, yergi - taşlama olarak görülen destan ve türkülerde, kütlenin değer verdiği, bağlandığı, tutgun olduğu şeyler bu eserlerin ölümsüz yönlerinin gerçek özüdür. Bu değerlerin heyecanlandırdığı sanatçı, bir olay üzerine türkü veya destanını düzer; kitle de, bunu duygu ve düşünceleriyle, inanç ve kaygılarıyla, yüzyıllar boyunca anar ve yaşar. Denememize konu olarak seçtiğimiz «Bekir Ağa» adındaki parça, Konya çevresinde yaratılmış tipik bir örnektir. Sazla, türkü, uzun hava ez-

gisinde çalınıp söylenen bu parçada olay, çok acıklı bir destan ağırlığındadır. Aşlında daha büyük olması gereken bu eserin, ne yazık ki elimizde üçü dört, ikisi beş mısralı beş kıtası var.

BEKİR AĞA

Haberim olaydı da çıkaydım Çumra'dan Kaşa
Çekeydim askerim bir baştan başa
Dayan inci sen de Çarhacı Paşa
Girmesin Konya'ma der Bekir Ağa.
Atın şışaneyi bîre dumanı kesme
Buna kavga derler incinip küsme
Haydi Yörükoğlu, bre koç Çakal Osman
Girmesin Konya'ma der Bekir Ağa.

Yavşanın içinde bre kuruldu cenge
Çok yiğitler kendin verdi mihenge
Dayan Kavnanoğlu, sen de bu denge
Girmesin Konya'ma der Bekir Ağa
Bineydim kır atımın üstüne
Alsaydım boz karğımı destüme
Gelemezdi beşyüz atlı üstüme
Eşin kır at eşin kavga günüdür
Girmesin Konya'ma der Bekir Ağa

Gün doğar da koç yiğidin kaşına
Yalım çıkar kayaların başına
Dayanamaz düşmanlar ataşına
Eşin kır at eşin kavga günüdür
Girmesin Konya'ma der Bekir Ağa

Yukardaki parçanın dokusunu incelemeye geçmeden önce, toplumun bu çeşit eserlerde ele aldığı, değer verdiği erdemleri şöylece özetleyebiliriz: a) sevinçli, acılı günleri; b) toplumun kutlu saydığı değerleri; c) kendilerinde görmek istedikleri erdemleri; kendi başlarından geçen olaylarla sonradan olanlar arasında ruhi yakınlık görülenleri; d) toplumu dert içinde kıvrandıran felâketleri; e) Yiğitlik, mertlik ve aşkı, destan ve türkülerin yaşayan canlı temaları olarak görürüz.

Aynı beşerî temalar değişmişen karakterleri yüzünden ülkeleri aşar ve zamana meydan okur. Bu yönleriyle de türkü ve destanların doğup yaşadığı yayıldığı çevreleri; onlara değer veren toplumun insanlarını içten tanımak mümkün olur. Bu ilkelere dayanarak Bekir

Ağa parçası üzerinde denememizi yapalım.

Kanaatimizce, bu eser, bir destanın parçasıdır. «Haberim olaydı çıkaydım Kaşa» olması gereken ilk mısra (Çumra), (da), mısraa sonradan katılmıştır. Burdaki (KAŞA) kelimesi «Kaşınhan» adının kısa şeklidir. Çumra'dan Kaşa çıkmak ifadesi, bize olayın geçtiği yer hakkında yeter derecede bilgi vermektedir. «Çarhacı Paşa» adı ise Konyada (1810) yılında valilik yapmış Çarhacı Ali Paşadır. Çarhacı Paşa emrindeki beş yüz kişi tarafından habersizce Çumra'da basılan Bekir Ağa, kır atına binmek fırsatını bulamaz. Bu olayı anlatan parçada kahramanın bu baskın felâketiyle ilgili acı yakılmalarını görüyoruz.

«Yörükoğlu, Koç Çakal Osman, Kavnan-oğlu», Bekir Ağa'nın yanındaki yiğitlerdir. Bu adlarla anılan aileleri Konya'da Çumrada ve Alibey—Hüyüğü köyünde yapılacak incelemeler ortaya çıkarabilir. (1)

Bu özel adlardan sonra metnin diğer önemli kelimeleri üzerinde duralım: (Boz kargı, şışhane, çenge, yalım) kelimeleri silahlı bir kavganın özelliklerini gösterir. Şışhane kelimesi olayın eskiliğini belirtir. Üçüncü kitadadaki «yavşan» kelimesi mahallî özelliklerden birini ortaya koyuyor, (yavşanın içinde çenge kurulması) Konya ovasına özgü bir diyim olabilir. Güneş ana, bozkırı baharda binbir çiçekle bir gelin gibi bezir; güzün ise hayat felsefesini, hayatın çetin gerçeklerini bir taş soğukluğuyla gözlerimize, gönüllerimize sunmak için yavşanları kurutup öldürür; kırların gerçek perileri olan sürülerini yavşan kokusuyla yıkar. Kuvvet ve cesaret örneği olan kır atın girmedeği yiğitlik türküsü destanı ise yok gibidir.

Dil bakımından «inci» kelimesi (incik, şinci, şincik) şeklinde (şimdi) yerine Konya'da kullanılan bir zarftır. (Askerim) kelimesinde ölçü kaygısı düşünülmezse (askerimi) anlamını taşıdığı için şark türkçesi özelliği görülür. (bre) kelimesi ise aşık edebiyatında yiğitliklerde çokça geçer.

Yetmiş yıl önceye kadar sazla Çukurova ezgisiyle çalınmış, söylenen bu parçada anlatılan olay kısaca şöyledir: Çumra'da bir gece veya ala sabah basılan Bekir Ağa adamlarına ünler, Konya'ya düşmanların girmemesi için yiğitlerine seslenir. Bekir Ağa kendi gücünden, değerinden söz açtıktan sonra; yavşan tarlaları içinde cenk kurulduğunu, yiğitlerin

bu meydanda kendilerini mihenge vurduklarını, şışhanelerin yalımlarının kayaların başına kadar yükseldiğini; eşinip duran kır atın üstüne bir çıksa, düşmanların beşyüzünün bile üstüne gelebileceğini, al ile basıldığını yana yakıla anlatır. Köpükleri kana batmış kühey-lan atların yıldırım gibi gidişini, boz kargı ve eğri kılıçların şakırdayışını duyar ve götür-gibi oluyoruz.

Bu gerçek olayın trajedisini okuyarların muhayyilesine bırakarak (Aşamadım) adı türkü veya destan parçasını incelemeye çalışacağız.

Destanlarda trajedi öğeleri ve planı görülmektedir. a) giriş, serim; b) düğüm; c) çözümler, sonuç gibi üç kümeleme vardır. «Bekir Ağa» başlıklı parçanın çözümü ve sonuç kısmı elimize geçmemiştir. Elimizdeki kısımda güven, sözünde durma, tükü uğruna ölme, kah-bece basılmaya karşı isyan, cesaret, sabır, arkadaşlık gibi erdemler işlenmiştir.

Aşağıda metnini vereceğimiz «Aşamadım» başlıklı parçada ise, kişisel öğeler belirgin olmakla beraber, trajedi planı ağımsız ve us-tacadır.

AŞAMADIM

Aşamadım Karaman'ın elinden
Eğri kılınc kayar oldu elimden
Korkar oldum ayrılıktan ölümünden

Er gibi meydanda dönenlerdeniz
Bir güzel uğruna ölenlerdeniz

Kalkar kalkar sedirlere dayanır.
Mavi şalvar alkanlara boyanır
Seni vuran zalim nasıl dayanır

Er gibi meydanda dönenlerdeniz
Bir güzel uğruna ölenlerdeniz

Duman vardır şu dağların başında
Arzum kaldı toprağında taşında
Bir biz değil cümle âlem başında

Asıyolar kömür gözlüm ağla gel
Sözün geçer var beylere söyle gel.

Yeşil olur şu derenin söğüdü
Çok verdiler ben tutmadım öğüdü
Küçücükten bir yar sevdim büyüdü

Aman Allah kabir bana dar gelir
Bu gençlikte ölüm bana zor gelir.

(1) Bekir Ağa'nın mezarının Alibey köyü mezarlığında olduğunu Konya Müzesi Md. Zeki Oral söyledi.

Meyhaneye vardım ama girmedim
Etrafım kol çevirmiş görmedim
Elli dirhem kursun yedim ölmedim

Doktor gelmiş yararlarım bağıyor
Yarenlerim baş ucumda ağlıyor

Çıktım dam başına kum kayır kayır
Yandım yadelerde ben cayır, cayır
..... eksik

Çıktım dam başına kılarım namaz
Kılarım kılarım hakka yaramaz

Doktor gelmiş yararlarım bağıyor
Yarenlerim baş ucumda ağlıyor,

Yosunlar üstünde beni yusunlar
Oymayın yararı katı derindir
Al gelinle bir mezara kosunlar

Eğer ölmez isem mevlâm kerimdir
Er gibi meydanda dönenlerdeniz
Bir güzel uğruna ölenlerdeniz.

Bu parça da, trajedilerde olduğu gibi, olayın en önemli kısmından bir girişle; bir cina-yeti, bir haksızlığı ortaya koyan ilk iki kit'adaki ve son serim kısmı pek şahanedir. Bundan sonra gelen üç kit'ada düğüm bölümünü buluruz. Parçalanmış iki kit'ada çözüm ve sonuç görülmektedir. Burada hele lirik duyguların örtüşmesi pek dokunaklıdır. Her kit'anın sonunda bir güzel veya (ahbap) olarak söylenen tekrarlarla, yiğitlik, sözünde durma, doğup büyüdüğü yere ve hayata bağlılık çok kuvvetli olarak ifade edilmiştir.

(Yeşil olur şu derenin söğüdü) mısraıyla başlayan kit'ada, sevgiyi; (Meyhaneye vardım ama girmedim) mısraıyla başlayan kit'ada baskını; (Kılıncı kılıncı hakka yaramayan namaz) mısralı bölümde Tanrıya isyanı görmekteyiz. Bu destanda kılıcı elinden kayan yaralı bir kahramana bağlı ayrılık ve ölüm teması canlı ve seçkin bir şekilde işlenmiştir. İkinci kit'ada, habersizce vurulan yiğidin sedirlere dayana dayana savaş etmek azmi görülüyor. (Yosunlar üstünde yusunlar beni) mısraındaki tablo ve arı duru ahenke vurulmamak anlayışsızlık olur.

İşte bu parçalarda işaretlediğimiz temalar halkın özlediği, vurulduğu, bağlandığı değerlerdir: Ayrılık, ölüm, aşk, vefa, sabır, Tanrıya isyan, zulüm, yaşama özlemi, derebeylerine kafa tutma... toplulukların mali olmuştur; insanlar var oldukça dile gelecek be-

seri öğelerdir.

Her iki destan-türküden çıkardığımız öğeler bu çeşit türlerin yaşayan yönlerini bize verir. Bu öğeleri aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

a) At, kılıç, kargı, yay... gibi yiğitlik, araçlarıyla bezenen maddi kısımlar.

b) Güven, arkadaşlık, mertlik, yiğitlik fedakarlık aşk, ayrılık, (namus).. gibi duyguya dayanan mânevî öğeler.

c) Fakirlere, anıklara yardım, büyüklere, yaşlılara saygı ve iy muamele, aman diyene kılıç kaldırmamak gibi ahlâki öğeler. Konusu yergi olan destanlarda bu öğelerin karşıtlarının işlendiği görülür.

Dedelerimizin savaş akşamlarında zevkle dinledikleri destanlarla günlük hayatın yükü altında ezilen insan ruhu tek veya toplu halde söylenen türkülere kendini bulmağa, dertlerden biraz olsun kurtulmağa çalışır. Böylece insan ruhundaki her zaman meydana çıkmayan kuvvetlerin ışıklanması, ayaklanması kişileri iç huzuruna götürür.

Bu Ad Nereden Gelmiş?

Kastin, Neydi Moni

Derleyen: Günel DALGÜN

Efsaneye göre: 1514 senesinin baharında Türk atlıları «Kastamoni» şehrinin önünde bulunuyorlarmış. Gayeleri bu şehri zaptetmiş. Fakat o zamanlar; Kastamoni kalesi, Bizanslıların kuvvetli bir kumandanının idaresindeymiş. Kumandan kaleyi çok sıkı bir nezaret altında bulunduruyormuş. Kumandanın «Moni» adlı kızı da Türk subaylarından birini sevmekteymiş. Türklerin bu kaleyi zaptetmeleri, ancak düşmanı içten yıkmakla mümkünmüş. Moni, herşeyi göze alarak, kalenin anahtarlarını sevdiği Türk gencine vermiş... Bir gece Türkler kaleyi zaptedince, kumandan herşeyi anlamış. Hiddetle kızının üzerine yürüyerek «kastin neydi, Moni?» demiş ve onu kalenin pencerelerinden aşağıya fırlatmış... Türkler de kale zaptolunduktan sonra «Moni» nin hatırasını ebediyen yaşatabilmek için bu şehre «Kastamoni» adını vermişler.

Avşar ve Türkmen İllerinden:

Birkaç Ağıt

Yazan: Veysel ARSEVEN

Anadolunun her köşesi, bir hiç uğruna ölmesini ve öldürmesini bilen insanlarla dolu. Ölür ve öldürürler. Adet ve örfün, kanun mefhumlarından kuvvetli olduğu diyarlarda herkes kendi hakkını kendi arar. Çocuklar daha beşikteki öksüz yavrusuna intikam hisleri aşılamağa serbesttir. Yetişmiş bir delikanlı olunca da: — Seni bu günler için büyüttüm, göreyim bakalım, der, oğlunun eline babadan kalma bir tabanca veya mavzer verir, baba katilini vurdurur. Ama, sonraları cezaevlerinde çürüyecekmiş, ne çıkar; mühim olan intikamın alınmasıdır. Ölenin arkasından ya anası, ya bacısı, veya yavuklusu tarafından bir ağıt yakılır ve maktulün arkada kalan tek canlı hatırası bu olur. Bazan bir mera veya tarla ihtilâfı, bir cinayetin işlenmesi için kâfi sebep sayılır. Kısacası, taşı toprağı gibi, insanların da bağı yanaktır Anadolunun.

Bu ağıtlarda, bir zihniyetin ve bir hayat felsefesinin ilkel düşünceleri saklıdır. Bir topluluğun hak ve adalet-hakkındaki ilkel mefhumlarını bu ağıtlarda bulabilirsiniz. İşte birkaç örnek:

Avşar Ömer eşkiyî imiş. Bir müsademede kendi tatlı canını kurtarmak için iki kişinin canına kıymış. Kanun onu onsekiz yıl ağır hapse mahkûm etmiş; fakat Ömer bunu yigittliğe yakıştıramamış ve teslim olmayarak dağa çıkmış. Köyüne indiği bir sırada, jandarmalar tarafından pusuya düşürülmüş ve bir yonca tarlasında öldürülmüştür. Karunun elinden kim kurtulur ki. Bacıları onun hatırasını yâd etmek için şu ağıdı yakmışlar.

ÖMERİN AĞIDI

Yoncalığın boz dumani
Hükümet bilme zamanı
Kardaş göçünü yükletmiş
Ot biçim, orak zamanı.

Yüce dağın kırcısıyım
Boz koyunun bircisiyim
Ağı, yiyip te ölmeyim mi?
Ben Ömer'in bacısıyım.

Bacısının adı Aşe (Ayşe)
Yamçısını sermiş taşa
Gâvur olmuş Gâvuroğlu
Nişan almış altın dişe.

Kır atıma vurdum eğer
Soyha keklük olmuş, kayar
Köyümüz yüzelli hane
Var mı kardeşime uyar.

Yoncalığın çığa yolu
Gide gide kavuşuyor
Kardeşi vuran jandarma
İvlân ile savuşuyor

Bacısının adı Yeter
İş mi olur bundan beter
Gâvur imiş gâvur dölü
Nişan almış çatik kaşa.

★

Terkeşlioğlu, Avşarların ağası imiş. Halk onun için; «Evvvelâ Terkeşlioğlu, sonra Allah derlermiş. Fakat her fâni insan gibi, Terkeşlioğlu da bir gün hastalanmış. Bunun üzerine ahali birikmiş, kış günü, zemheride, sal ile tâ Talasa kadar omuzlarında götürmüşler. Bu kafiley katılanların sayısı seksen kişi imiş. Ama ne yazık ki «Gâvurun» doktor bile Terkeşlioğlu Hasan ağanın derdine şifa bulamamış ve Talas'tan köyüne ölüsü getirilmiş.

TERKEŞLIOĞLU AĞIDI

Ağ konakta çifte baca
Yatamıyom sabahaca(k)
Sükdür, binerdim ata
Şimdi oldum küküm koca.

Sivas'a tazı yollarım
Üstüme çuha çullarım
Bana Terkeşlioğlu derler
Düşmanımı pek bellerim.

Vardım indim yurtlarına
Arpa takın atlarına
Eğil oğlum gölgen düşün
Örtülünün Kürtlerine.

Sal Talas'a varınca
Talas'lı demiş inşallah
Dülbetlioğlu demiş yine
Kurtulun ağam inşallah.

AVŞAROĞLU AĞIDI.

Sabahınan erden (erken) furun hay oldu
Takipçiler geldi bil Avşaroğlu,
Candarmalar kol kol oldu dağıldı

A. Adnan Saygun'un «Kerem ile Asli» Operası

Sayın A. Adnan Saygun'un «KEREM İLE ASLI» operası Ankarada sahneye konmuştur. Bir halk hikâyesini dile getiren bu esere ait bir resmi yukarıya koyuyoruz.

Yekin mavzerimi de al Avşaroğlu.
Sen Avşaroğlusun, zatiden beysin
Fakir fukaraya bir karlı dağsın,
İsterim odana yüz atlı insan
Al daşa bir idin bil Avşaroğlu
Gün gibi parlıyor Mehmedin aynı
Küllükten topladım kan ile beyni
Buna el mi tutar, gözleri kanlı
Akıyor kanların sil Avşaroğlu.
Sırma haba giyer dalına uygun
Eşkiya olan da yatar mı baygın?
Kaşınlan gözün kipriğin uygun
Bukadar güzelsin bil Avşaroğlu.
Neçe kavga eyledin dölekte düzde
Hiç derman kalmamış bilekte düzde
Alem yiğit olsa hükümet fazla
Böyle aralıkta öl Avşaroğlu.

★

Pınarbaşının Kayaaltı köyünde, koyunları ekinlikte otlamaktan dolayı bir kavga çıkıyor. Bu bir bahanedir. Aslında Şahin ailesile, Çalışkan ailesi arasında adam öldürmekten ötürü ötedenberi düşmanlık vardır. Çıkan kavga neticesinde, Muharrem Çalışkan, Sadık Şahini öldürmüştür. Aslen Türkmen olan her iki aile de köyün ileri gelenlerindedir. Sadık Şahinin karısı, ölen kocası için aşağıdaki ağıdı yakmış.

Nenni imiş, nenni imiş
Muharrem düşman kinni imiş
Kınaman eller beni
Soyha yayla kannı imiş.
Aman, ince hacım aman
Dağlar bürdü duman
Kital etme zalım düşman
Bayram olacağı zaman
Kurşun gelip bağlayınca
«Vay anam, yandım» demiş
Düşman elini kaldırmış
Hayfımı aldım demiş
Koçak benim ağam, koçak
Tiken yolmuş kucak kucak
Bir zalimin kurşunundan
Üç yerinden bölünmüş bıçak
Eşim orda vurulunca
Kırı başında dolmuş
Hemen oğlum, hemen öznen
Kara herklere belenmiş
İnce Hacım car ediyor
Kaldır yavrum kollarını
Kalkar yarana bakarım
Kurşun kardı bellerimi
Ağam düğüne kurulumuş
Pefliyanlar güleştirir.
Çar eyle Bedri dayna
Belki silâh ulaştırır.

Derlemeler :

Bursa'dan Derlenen Bazı Maniler

— IV —

Tophyan: Haşim Nezihî OKAY

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Gün battı yar gelmedi
Aldı beni bir tasa

Leblebi koydum tasa
Doldurdum basa basa
Benim yarım pek güzel
Azıcık boyu kısa.

— M —
Mavi göz sarı saçlar
İnce kemandır kaşlar
Aldanmayın tavrına
Yamandır arkadaşlar

Mum otur da yanmaz mı
Yar sözüme kanmaz mı
Ben bu deritten ölürsen
O yar beni anmaz mı

Maşrabanın kalayı
Geçer kızlar alayı
Allah için söyleyin
Var mı aşkın kolayı

Manîci baştım ben
Cevahir taşıyım ben
Bana derdin anlattı
Yarın sırdaşıyım ben.

Manî manî peşine
Bak feleğin işine
Yare benzer aradım
Raslamadım eşine.

— Ö —
Ördek yerde göl yerde
Bülbül dalda dal yerde
Felek bizi ayırdı
Her birimiz bir yerde

Ocak başında hindi
Bu iş nisbete bindi
Eski yar kalk buradan
Gelir yeni yar şimdi

Ortalığı pus aldı
Yarımdan ayrılalı
Ben derde bu saldı
Uzun ömrüm kısaldı.

— P —
Penceremde tül perde
Perdenin ucu yerde
Yüreğ oymar çan tıtrır
Seni gördüğüm yerde.

Pencereden ay doğdu
Ben sandım sabah oldu
Elâ gözlü gül yarım

Bu akşam kimin oldu

Portakal oydurmalı
Gül ile doldurmalı
Aratarak yellere
Yarımı buldurmalı

— S —
Su akar kâmiş gibi
Durulmuş gümüş gibi
Ben yarımı severim
Turfanda yemiş gibi

Sarı çuhanın evi
Sarartın zalim beni
Gün geçer gönlüm geçmez
Elbet sorarım seni

Şu dağlar yüce yüce
Düş gördüğüm her gece
Gökte uçan gövercin
Yarımın halî nice.

Seherin vakti geçti
Sinemi yaktı geçti
Hazırlanmış gitmeğe
Güzelim baktı geçti

Sarı kavun dilimi
Yollayın bülbülümü
Ben bülbülsüz ölürsen
Yar kaldırsın ölümü

Sevgilim bir melektir
Yüzü bir taş bebettir
Hırpalanmağa gelmez
Vucudü pek naziktir.

Şu dağın taşı yandı
Kurusu yaşı yandı
Göğsünde iman yok mu
Ciğerin başı yandı

Sevdim ezelden seni
Dostluk sezelden seni
Göynüm seçti çıkardı
Bunca güzelden seni.

Selvinin ince dalı
Bu günün adı salı
Canla satın alınmaz
Yarım daha pahalı

Sarı kavun dilimi
Uçurdun bülbülümü
Çıksam dağlar başına
Arasam sümbülümü

Sabahın ilk ezanı
Çağır mektup yazanı

Yarabbin sen kavuştur
Hasret ile gezeni.

Su gelir akma ile
Taşları kakma ile
İnsan yare doyar mı
Uzaktan bakma ile

— T —
Tabağa koydum darı
Ağların zari zari
Gurbet ele gönderdim
Sevdiğim nazlı yari.

Taze kahve pişti mi
Soğudu yar içti mi
Sormak ayıp olmasın
Yar buradan geçti mi

— U —
Ufacık kuş üzümü
Görse yarım yüzümü
Beni sarıp öpersen
Söylerim her sözüümü

— Y —
Yaş nanenin kurusu
Akan suyun durusu
Ben yarımdan geçemem
İşte sözün doğrusu

Yarım karanfil satar
Bak ne güzel a dostlar
Ben yatakta yatamam
Dik'şler bana batar.

Yol üstünde durmalı
Güzel bir kız seçmeli
Ona bir gül vererek
Bu kalbimdir demeli

Yılana bak yılana
Kıvrım kıvrım dolana
Ben yarımı kaybettim
Bin altın var bulana.

Yaz gününde kar tatlı
Kış gününde nar tatlı
Karla nar söyle dursun
İkisinden yâr tatlı.

Yağmur yağar çingim
Öpem ağzın içini
Dün akşam nerde idi
Koynumun güvercini

— Z —
Zülfü gözük değil mi
Bağrım ezik değil mi
Ben sevdim eller aldı
Bana yazık değil mi

SON

Sazşairleri :

Tercanlı Aşık Davut Sulari

Yazan: Mehmet GÖKALP

Davut Sulari'nin memleketimizin bir çok taraflarını gezmiş olmasına rağmen az tanınmış olmasının sebebi, muhakkak ki şimdiye kadar tanıtılmamış olmasındandır. 1949 yılı sonbaharında Ankara Radyosunda bir konser vermişti; o günden sonra Doğu Anadolu'nun bu hoş sadalı halk şairi hakkında araştırmalara başlamıştım. Nihayet, bazı şiirlerinin-irticalen söylerken-Bay Osman Özsöz tarafından zapt edilmiş olduğunu öğrendim. Hayatı hakkında kısmen İspirli Sabahattin Özsöz'den, kısmen de meslekdaşı olan diğer saz şairlerinden bilgi edindim. Kendisiyle 953 yılında İstanbul'da konuştum.

Davut Sulari, 1925 yılında Erzincan'ın Tercan ilçesinin Mans bucağında doğmuştur. Babası bu bölgenin şöhretli zenginlerinden Veli Ağa'dır. Genç yaşında «badeli âşık» olmuş, koşmalar, ilâhiler, türküler söylemeğe başlamıştır. Mâşukası, yani sevgilisi meçhuldür; ne yazık ki ona kavuşmaktan ümit keserek evlenmiştir.

Davut Sulari'nin «tarikat» ve «kematât» bahislerinde derin bilgisi vardır. Erzurumun

şöhretli halk şairi Sümmani'nin tesirinde kalmaşa benziyor; diğer taraftan bilmiyerek olmuş diyemeyeceğimiz bir şekilde büyük şairimiz Yunus Emre'nin ilâhilerinden şiirlerinin bazılarında hoş sesler aksetmiş. Aşağıdaki örneklerden -4- numaralı koşmada bir yâr sevgisinden ziyade mistik bir sevgi seziliyor. Yunus Emre'nin bir ilâhisindeki:

EHf okuduk ötürü
Pazar eyledik götürü
Yaradılmışı sevmişiz
Yaradandan ötürü (1)

«Ötürü» redifinin adı geçen şiirde kullanılmış olması buna bir örnektir. Bazı koşmalarında «Kemâli» mahlâsını kullanıyor; bunu, Sadettin Nûzhet Ergun'un Bektaşî-Kızılbaş-Alevî şairleri antolojisinin birinci cildinin 80 inci sayfasındaki Kelâmî ile karıştırmamalıdır. Davut Sulari, Tortumlu Ummanî Yusufelîli Pervanî, İspir'in Akpunus köyünden Hicranî ile karşılaşmıştır. (Hicranî için bak: Erzurumlu şair Hicranî ve eseri, Kayseri, Erciyes matbaası, 1949). Bunlardan yalnız Per-

Tercanlı genç sazşairi Davut Sulari'nin son desmi

vanî ile yapmış oldukları bir karşılaşmanın
zaptı elimizde bulunuyor.

ŞİRLERİ

I

Şu havayı gönlün payedarından
Yârana elveda edelim yeter
Yedi nâr suzanlar yandı nârından
Cehennemden çıkıp gidelim yeter.

Payedar eyledim neyleyim yanlış
Ayak yanlış geldi eyledim teftiş
Başıma toplanan kemallî meclis
Muhabbet doyulmaz gidelim yeter.

Ben dervişem hoşça kervan düzmişem

Gönlüm bahar yeli gibi sazmışam
Dalğıcım, aşk deryasında yüzmişem
Giyip elbîsemi adalım (2) yeter.

Davut Sulari'ym mâna-yı natik
Biz âraf ehline uymuşuz artık
İlm-i câvidandan (3) mücevher satlık
Dürelim balyaları gidelim yeter.

II

Şu divane gönlüm bahar çağında
Bülbülüm amma ki ötemiyorum
Ceylânım kayboldu geçti bağümdan
Kement atıp fakat tutamıyorum.

Bana derler sen de gel geç o yârdan
Hallî gibi olsmın kurtulmaz nârdan
Mansur(4) gibi cesedim dîr olsa dardan
Ser veririm Billah geçemiyorum.

Âlemin sözünden yandım yakıldım
Şükür aşkın katarına katıldım
Katre iydim göl, ummana akıldım
Kem sözü zehirliş içemiyorum.

Aşm cinsini ola ki şah-i pevaç
Çar köşe (5) cihandan ahırî haraç
Bana derler Davut Sulari göz aç
Dumandır etrafım açamıyorum.

III

Bir meleğin yaktığım
Mürşidime diyeceğim
Bir neşderi (6) çaktığım
Mürşidime diyeceğim.

Aşk elinden ceyhun oldum
Kaynayup kaynayup oldum
Cavidandan kısmet aldım
Aşk gömleğin giyeceğim.

Bana yârdır ruh-u mestan
Gör ki zalim oldum hastan
Sevdabunm tâ ki baştan
Ben zer ü mal n'ideceğim?

Geceler gündüz ayarı
Kaybettim gül yüzü yâri

Deli gönlüm eder zârî
Yâr yolunda öleceğim.
Davut Sular' nutk-u yekta
Destân mağrîp maşrîk Hakta
Bedenim on iki tahta
Hükümüm izhar edeceğim.

Yukardaki üç parçada görüldüğü gibi
dörtlülüklerin son mısralarında kafiye birliği
yoktur, ancak redifle ahenk temin edilmiştir.

IV

Âlemin içinde böyle gezerim
Kahr çektim canânımdan ötürü
Döge döge kara bağım ezirim
Dertli oldum Sultanımdan ötürü.

Gel yâreli gönlüm ağlama sakın
Zaman mahubuna bağlanma sakın
Her gördüğün göle çağlama sakın
Bir ol nazlı meyânından ötürü.

Cenneti alâda dört ırmak (7) kevser
İki tatlı iki acıymış meğer
Âdemin neresi ki tasdik eyler
Söyle bu hikmeti andan ötürü.

Telli durna gider semadan öte
Er odur ki mürşid damenin tuta
Gül odur ki bağın içinde bite
Muhammed'in teri (8) candan ötürü.

Kemalâtın artsın şûara esmân
Fikrini artırsın halk eden Sübhan
Dü cihan yoldaşın din ile İyân
Sohbet devram Habibandan ötürü.

Davut Sulari sen mest ettin bizi

(1) Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre Divanı,
1948 — İstanbul, Sayfa: 384.

(2) Adalım: (Adamak, vâ'd etmekten) adıyalım.

(3) Cavidan: Daimli, bakli.

(4) Mansur: «Hallaciye» ve «Mansuriye» tari-
katını kurmuş, IX-X uncu asırda yetişen sofilerden.
Şii-Batınî doktrinlerle vahdet-i vücutta pek ileri git-
miş, bu yüzden 922 de Bağdat'ta idam edilmiştir.
(A. Gölpınarlı'nın izahı, Yunus Emre, Divanı, sayfa:
625 - 626).

(5) Çar köşe: Dört köşe.

(6) Neşter: Cerrah, tabib bıçağı.

(7) Dört ırmak: Tarikat mensuplarının cennette
ikisi batıl, ikisi zahir dört ırmak vardır. Batıl, hak
sevgisine; zahir, mâşuka sevgisine karşılıktır.

(8) Muhammed'in teri: Süleyman Dede merbu-
mun Mevlîdî Peygamber'inde «Tevellîdü peygamber
berî kısmının son tarafında şu mısra vardır:
(Terlese güller olurdu terleri). Şair dörtlülükteki son
mısra ile bunu belirtmek istemiştir.

TPA (45) Nisan 1953

Besyüzcü Feth Yılında :

İSTANBUL İLİNDE YER ADLARI

— IX —

Bendler, Sukemerleri, Ayazmalar, Kaynaklar

Yazan: M. Halit BAYRI

İstanbul, civarından getirilecek sularla
yaşamak zorunda olduğundan, Bizanslılar şeh-
ir dışında bendler, su yolları, kemerler ve şe-
hir içinde sarnıçlar, havuzlar ve çeşmeler yap-
mışlardır. Türkler tarafından fethedildik-
ten sonra İstanbulda Bizanslıların vücuda ge-
tirmiş oldukları su tesisleri korunmakla be-
raber, başta Osmanlı Hakanları olmak üzere
bir çok hayır sahibi kimseler, Abdülmecid'in
saltanat devrine kadar bu tesisleri canlandırmış
ve çoğaltmış, fakat Abdülmecid zamanın-
dan itibaren bunlara bir yenisi eklenmedikten
maada, eskilerine de gereği gibi bakılmamış-
tır. Yalnız 1846 senesinde varis bırakmıyarak
ölen Şeyhülislâm Mekkizade Mustafa Âsım
Efendiden kalan para ile Turunçlu suyunun
sur dışında ve içindeki ana yolları, bend ve
kemerleri ve Kanlıkavak yakınında Kanunî
Sultan Süleyman vakfından olan çeşmelerin
su yolları Vakıflar İdaresince onarılmıştır.
Bir de Abdülâzizin henüz tahta çıktığı sıra-
larda Kâğıthane'deki Ayazma suyu makine-
lerle yükseltilerek Yıldız Sarayına getirilmiş,
İkinci Abdülhamit de, Kâğıthane'deki kaynak
sularının Yıldız, Beyoğlu, Galata ve Boğaziçi-
nin Kuruçeşmeye kadar olan Avrupa kıyasına
aktılmasını sağlamıştır.

Avcı olan gayip etmez av izi
Yarından dönenin kör olsun gözü
Fitne fiilli sevdasından ötürü.

V

Dost ile kavm yârana mahm verdim bu gece
Dedim nazlı yâri görem arttı derdim bu gece
Ne kahr-ı müptelâ oldum ve ne adı bir kulun
Dedim vakti hall soram da zâr oldum bu gece

Semadan uçan durnalar yerde olan âdemler
Nah şit kavmi olanlar aşk ile pir-nihanlar
Şu gezdiğim tur ettiğim cevânlı bu cihanlar
Binip kudret sır atını yâre sürdüm bu gece

Bî-çare Davut Sulari yalvar aşlı şahına
Ser kurban etmemiş miydin nazlı yârin rahına
Şükür eyle ki varmış olmuştun ol hak dergâhına
Avına aşkın tuzağın açup kurdum bu gece.

İstanbulda Bizanslılar devrinde yapılmış
olan su tesisleri, kemerlerle sarnıçlar ve ha-
vuzlardır. Türkler, İstanbulun fethinden sonra
şehri bol suya kavuşturmak için Bizanslılar-
dan daha çok çalışmışlar, çalışmalarından da
çok kuvvetli ve müsbet neticeler almışlardır.
İstanbulda su getirmek hususunda en büyük
himmət ve fedakârlığı gösteren Kanunî Sul-
tan Süleymandır. Kanunî Sultan Süleymanın
saltanat devrinde İstanbulun nüfusu çoğal-
dı, tabiatıyla su ihtiyacı da artmış, Mimar
Koca Sinan, Ayvad köyü civarında Bakraç ve
Orta dereleri ve bazı kaynak sularını toplayıp
«Kurt Kemerî» adıyla inşa ettiği kemerden
atlatarak Eyübe ve oradan Cebeçiköyü ve Ba-
lıklidere önlerindeki süzgeçten geçirmek su-
retiyle şehre akıtmak başarısını kazanmıştır.
Bu suların meqrası, kaynaklarından Cebeçik-
köyüne kadar tamamiyle Mimar Sinanın ese-
ridir. Cebeçik köyünden Ayasofyaya kadar uzan-
an mecca, Bizanslılardan kalmış olmakla be-
raber, Mimar Sinan tarafından genişletilerek
onarılmıştır. Suların geçmesini kolaylaştırmak
üzere yapılan kemerlerden Uzun Kemer ile
Moğluva kemeri ve Cebeçik köyü civarındaki
kemer Bizanslılara ait ise de, Mimar Sinan
kezalik bunları da onarmıştır.

İstanbulda akıtılan sular, iki umumî ad al-
tında toplanmıştır. Kırkçeşme suları, Halkalı
suları. Kırkçeşme suları, Belgrad köyü ve Bü-
yükdere civarından İstanbula kadar hususî
surette inşa edilmiş dehlizlerden akararak gelir.
Halkalı suları ise, Levend çiftliği ve Halkalı
civarından künkler ve borularla maslaklardan
ve su terazilerinden geçirilerek şehre getiril-
miştir. Kırkçeşme suyunun bu adı almışına
sebebi, Kanunî Sultan Süleymanın şehirde yap-
tırmış olduğu kırk çeşmeye sevk edilmiş olma-
sıdır. Daha sonraki Padişahlar, Devlet adam-
ları ve başka hayır sahipleri tarafından yeni
kaynaklar bulunarak bunların suları da İstan-
bula aktıldığı ve çeşmelerin sayısı da çoğal-
tıldığı halde suyun adı değişmemiş, yine
«Kırkçeşme suyu» olarak kalmıştır.

Gerek İstanbul ve Beyoğlu cihetlerinin,

gerekse Anadolu yakasının su ihtiyacını karşılamak üzere Bizanslılar devrinde ve Türklerin eline geçtikten sonra şehirde ve yakınında vücuda getirilmiş olan ve birbirini tamamlayan tesisler, sırasıyla aşağıda gösterilmiştir:

BENDLER :

Ayyad bendi, Büyük bend, Elmalı bendi, Kirazlı bend, Sultan Mahmut bendi, Topuzlu bend, Valde bendi, Yeni bend.

SU KEMERLERİ :

Ayyad kemeri: 90 metre, Aziz Paşa çiftliği kemeri: 30 metre, Bahçeköy kemeri: 500 metre, Balıklı kemeri: 30 metre, Çeşnigir kemeri: 55 metre, Çifte kemer: 34 metre, Çavuş köyü kemeri: 500 metre, Delikli kemer: 30 metre, Develliöğlü kemeri: 80 metre, Dolapdere kemeri: 92 metre, Güzelce kemer: 220 metre, Kara kemer: 90 metre, Koltuk kemeri: 16 metre, Kovuk kemeri: 500 metre, Koyun geçidi kemeri: 10 metre, Kumrulu kemer: 28 metre, Kurt kemeri: 330 metre, Keçe kemeri: 28 metre, Kirazlı bend kemeri: 55 metre, Küçük köy kemeri: 24 metre, Küçük kumluk kemeri: 10 metre, Künk savak kemeri: 15 metre, Mehmet ağa kemeri: 10 metre, Moğluva kemeri: 330 metre, Sarı Süleyman kemeri: 18 metre, Sinekli kemeri: 20 metre, Su dere kemeri: 20 metre, Sultan kemeri: 10 metre, Uzun kemer: 720 metre, Viran kemer: 25 metre,

SARNIÇLAR :

Ahmediye sarnıcı: Ahmediyede Ortacami altında, Altımermer sarnıcı: Altımermerde Kâtip Muslihiddin mahallesinde, Atpazarı sarnıcı: Çırçırda, Ayvansaray sarnıcı: Ayvansarayda İvaz Efendi camii altında, Binbirdirek sarnıcı: Sultanahmed civarında Binbirdirek mahallesinde, Fatih sarnıcı: Fatih caminin Haliç cihetindeki medreseler altında, Gülhane sarnıcı: Sarayburnu parkında, Kirmasti sarnıcı: Fatih Kirmasti mahallesinde, Lâleli sarnıcı: Lâlelide Mesih Paşa camii altında, Maksimos sarnıcı: İstanbulda Üniversite Merkez binası altında, Mercan sarnıcı: İstanbulda Üniversitenin Mercan kapısı yanında, Nuruosmaniye sarnıcı: Nuruosmaniye camii civarında, Peykhane sarnıcı: Çenberlihta Peykhane ve Fiyer Loti caddelerinin birleştiği köşede, Saraçhane sarnıcı: Fatih Kıztaşında Mustafa Bey camii altında, Sofa sarnıcı:

Topkapı Sarayı dahilinde, Sultan Selim sarnıcı: Sultan Selimde Sakızağacında, Sultanahmet sarnıcı: Bu adda iki sarnıç vardır, Biri Sultanahmette San'at Okulu bahçesinin altında, öteki Nakilbende Mektep sokağının dadır. Yedikule sarnıcı: Yedikulede İmrahor İlyas Bey camii harabesinin altında, Yerebatan sarnıcı: Büyük Ayasofya camii civarında, Zeyrek sarnıcı: Zeyrekte Filyokuşunda Piri Mehmet Paşa camii altında.

Bunların dışında Ayvansaray ve Kumkapı civarındaki bazı binalar altında da daha birkaç sarnıç vardır.

AYAZMALAR :

Akça ayazma, Arnavutköyü Aya Kiryaki ayazması, Arnavutköyü Aya Parasküvi ayazması, Arnavutköyü Aya Onofriyos ayazması, Arapzade (Kumkapıda Aya Parasküvi) ayazması, Aya Apostolidi (Bebekte) ayazması, Aya Eleni (Trabyada) ayazması, Aya İstafid (Balat) ayazması, Aya Minas (Bebek) ayazması, Aya Nikola (Büyükada) ayazması, Aya Parasküvi (Tarabya) ayazması, Aya Teodoros (Langa) ayazması, Aya Yorgi Manastırı (Büyükada) ayazması, Aynalıkavak (Hasköy) ayazması, Baki Dede sokağı (Fener) ayazması, Bakırköy - Barut fabrikası ayazması, Balat (Andoniyos) ayazması, Baltalimanı ayazması, Balıklı ayazması, Basmahane (Kazlıçeşme) ayazması, Bebek Rum mezarlığı ayazması, Belgrad kapısı ayazması, Bostanlı (Kasımpaşa) ayazması, Boşnak Yanko (Çengelköy) ayazması, Büyükdere (Aya Parasküvi) ayazması, Burgazadası (Aya Yorgi) ayazması, Cevizlik ayazması, Cuma ayazması, Çengelköy (Aya Anayiri) ayazması, Çam limanı (Heybeli) ayazması, Çamözü (Yeniköy) ayazması, Çaprazlı (Çengelköy) ayazması, Çavuş deresi (Üsküdar) ayazması, Çayırbaşı (Büyükdere) ayazması, Çengelköy (İskele) ayazması, Çift ağaç (Yeniköy) ayazması, Çınar meydanı (Büyükada) ayazması, Çık salın (Hasköy) ayazması, Çırağan (Beşiktaş) ayazması, Defnelik ayazması, Dimitriyos (Kuruçeşme) ayazması, Dil (Büyükada) ayazması, Duvardibi (Yenişehir) ayazması, Ergen çıkması (Heybeli) ayazması, Fener Aya Marini ayazması, Fulya deresi (Beşiktaş) ayazması, Galata Aya Andonyos ayazması, Heybelide Aya Nikita ayazması, Hisar sokağı (Kumkapı) ayazması, Hocapaşa ayazması, İğrikapı ayazması, İncebel (Fener) ayazması, İstinye

ARAŞTIRMALARI

(Aya Marina) ayazması, İstinye (Bayır) ayazması, Kadıköy ayazması, Kadirga (Aya Yuvası) ayazması, Kadirga (Prodrumos) ayazması, Kalamış ayazması, Kalitarya ayazması, Kamacı (Arnavutköyü) ayazması, Kanbur ayazma, Karaağaç ayazması, Karaköy ayazması, Kasımpaşa (Aya Parasküvi) ayazması, Kasap Demirhun (Fener) ayazması, Kayabaşı (Paşabahçesi) ayazması, Kayalar (Bebek) ayazması, Kefeliköy ayazması, Kolej bahçesi (Kuruçeşme) ayazması, Kireçburnu (Aya Parasküvi) ayazması, Koskaç (Arnavutköyü) ayazması, Kozlu çayırı (Mevlevihane) ayazması, Körfez (Kanlıca) ayazması, Köybaşı (Yeniköy) ayazması, Küçükçekmece ayazması, Küçüksu ayazması, Küplüce (Beylerbeyi) ayazması, Kuleli ayazması, Kumkapı (Aya Parasküvi) ayazması, Kumkapı (Panaiya kilisesi) ayazması, Kurtuluş ayazması, Kuruçeşme (Aya Parasküvi) ayazması, Langa (Kâtip Kasım) ayazması, Yonca (Büyükdere) ayazması, Mahkemealtı (Balat) ayazması, Maltepe (Aya Parasküvi) ayazması, Mamas (Yeşilköy) ayazması, Maraşlı (Fener) ayazması, Maslak ayazması, Merdivenköy ayazması, Meşeli (Yunus istasyonu) ayazması, Mezarlık (Yeşilköy) ayazması, Mühürdar (Kadıköy) ayazması, Mübaşir sokağı (Yeniköy) ayazması, Narlı çiftliği (Maltepe) ayazması, Narlıkapı ayazması, Nikolaus (Fener) ayazması, Panaiya (Galata) ayazması, Paşabahçesi (Gümüşsuyu) ayazması, Paşalimanı (Üsküdar) ayazması, Patrikhane (Fener) ayazması, Safa meydanı (Kurtuluş) ayazması, Safraköyü ayazması, Salıpazarı ayazması, Salmatomruk ayazması, Samatya (Polikaryus kilisesi) ayazması, Sepetçi Salim sokağı (Langa) ayazması, Sermed sokağı (Yeniköy) ayazması, Soğuksu (Küçükçekmece) ayazması, Sulukule ayazması, Tahtaköprü (Kızıtoprak) ayazması, Tarabya (Aya Kiryaki) ayazması, Tekfur sarayı ayazması, Telli odalar (Kumkapı) ayazması, Taşocakları (Beylerbeyi) ayazması, Temenna (Pendik) ayazması, Topçular ayazması, Tuğla ocakları (Büyükdere) ayazması, Uzunçayır (Merdivenköyü) ayazması, Vodine caddesi (Fener) ayazması, Yeniköy (Aya Fotini) ayazması, Yenimahalle (Boğaziçi) ayazması, Yenişehir (Beyoğlu) ayazması, Yeşilköy ayazması, Yılanlı (Mevlevihanekapısı) ayazması, Yünel (Arnavutköy) ayazması.

KAYNAK SULARI :

Abıhayat suyu, Adile Sultan suyu, Aksu suyu, Ayazma suyu, Bodrum kapısı suyu, Büyük Çamlıca suyu, Büyük Elmalı suyu, Çoban Çeşmesi suyu, Çubuklu suyu, Çınar suyu, Çırçır suyu, Demirei suyu, Feyzullah Efendi suyu, Fındık suyu, Fıstıkıbi suyu, Göztepe suyu, Gülsuyu, Gümüş suyu, Hamidiye suyu, Hasip Paşa suyu, Hünkâr suyu, İçerenköy suyu, Kâğıthane suyu, Kanlıkavak suyu, Karakulak suyu, Kayışdağı suyu, Keçe suyu, Kestane suyu, Kirazlı Musluk suyu, Kılıç Pınarı suyu, Kısıklı suyu, Kocataş suyu, Küçük Çamlıca suyu, Küçük Elmalı suyu, Mal kuyusu suyu, Maslak suyu, Müftü kuyusu suyu, Mütlevelli suyu, Otuzbir suyu, Ömer Efendi suyu, Sırmakeş suyu, Soğanlık suyu, Sultan suyu, Şekerkeş suyu, Şeker musluğu suyu, Tanta vi suyu, Taşdelen suyu, Tiryal Hanım suyu, Tömruk suyu, Tophaneliöğlü suyu, Valde Katması suyu, Zeynep Hanım suyu.

Yukarıda isimleri geçen bendlerin yedisini Belgrad ormanı içindedir. Belgrad ormanı İstanbuldan yirmi, Boğaziçinde Büyükdere'den on kilometre uzaklıktadır. Belgrad ormanındaki yedi bendin dördü doğrudan doğruya İstanbulun, üçü de Beyoğlunun suyunu sağlar. Bunlardan Ayyad, yahut Evhad bendi, Üçüncü Mustafa tarafından 1758-1773 seneleri arasında yaptırılmıştır. Bu bend yüz elli altı bin metre mikâbi su alır. Büyük bend 1703-1730 seneleri arasında Üçüncü Ahmed tarafından yaptırılmıştır. Bir milyon iki yüz elli beş bin metre mikâbi su alır. Büyük bend ikinci Abdülhamid zamanında biraz yükseltilmiştir. Üçüncü Ahmed, Büyük bendden başka Cebeci köyü civarında bir kaç küçük bend daha yaptırmışsa da, bunlar sonradan harap olmuştur. Üsküdar, Kadıköy ve civarının suyunu sağlayan Elmalı bendi, Üsküdar ve Kadıköy Su Şirketi tarafından yaptırılmış olup ihtiyaca tam mânasiyle cevap verecek durumda değildir. Şimdi İstanbulla Sular idaresine geçmiş olan bu bendin genişletilmesine çalışılmaktadır. Kirazlı bend, 1837 tarihinde İkinci Mahmud tarafından yaptırılmıştır. Yüz elli beş bin beş yüz kırk metre mikâbi su alır. Sultan Mahmud bendi, 1731 tarihinde Birinci Mahmud tarafından yaptırılmış olup, yüz elli altı bin yedi yüz metre mikâbi su alır. Bu bend Derya Kaptanı Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından yükseltilmiştir. Topuzludere bendi,

Makedonya Yürük Folkloru**PANAYIRLAR — SAPANDÖVÜŞÜ — ZIBZIK OYUNU**

— XIV —

PANAYIRLAR

Bağ bozumu mevsiminde bağlarda panayırlar yapıldı. Hidrelezzin 105 inde bağların bekçilerine yol verilir. Haftasına da muhteif semtlerin bağlarında panayırlar başlar. Herkes yemeklerini bağlarına götürür ve eğlence ile orada vakit geçirirler. Ağaç dallarına patlıcan asmak ve silâh atmak âdettir. Bu arada şarkılar söylenir. Panayırlar bir ay kadar sürer.

SAPAN DÖVÜŞÜ

Mayadağ ve Karasınan köyleri arasında hüküm süren orijinal bir âdet daha vardı ki, buna Yürükler (Sapan dövüşü) derlerdi. Şimdi bunu tetkik edelim:

Sapan dövüşü eski usul bir muharebe örneğidir. Binaenaleyh bu savaş egzersizinde kullanılan âleti önce görüp tanımak lâzımdır. Sapan dövüşünde kullanılan âlete sadece (Sapan) derlerdi. Sapan, aynı zamanda tarihi bir silâhtır. Ateşli silâhların kullanılmadığı bütün tarihi devirlerde bu âlet, harp vasıtaları arasında yer tutmuştur.

Sapan muhtelif vasıtalarla yapılır. Ancak

İkinci Osman tarafından 1619 tarihinde yaptırılmıştır, altmış iki bin altı yüz on iki metre mikâbı su alır. Bendlerin en eskisi Topuzudere bendidir. Valde bendi, İkinci Mahmudun annesi Mihrişah Sultan tarafından yaptırılmıştır; inşa tarihi 1837 senesine tesadif eden bu bend, iki yüz bin metre mikâbı su alır. Şu halde, Elmalı bendi bir tarafa bırakılacak olursa, İstanbul bendlerinin iki milyon iki yüz otuz bin metre mikâbı su aldığı anlaşılır.

Bendlerle toplanan sular, geniş mecralarla şehre aktılır. Bendlerle şehir arasında mecraların geçtiği yerlerde bulunan sular da ayrıca mecralara sevk edilerek bend suları çoğaltılır. Bu suretle mecralara aktılan sulara «Katma» adı verilir. Katmaların sayısı pek çok ise de, belli başlıları Alacahamam, Bakraçdere, Balıklı Havuz, Benli Aliğa, Çoban Çavuş, Delikli, Eğercibaşı Mehmet Ağa, Galip Kethüda, Gazanfer Ağa, Hacı Ali Ağa, Kapı-

bu havali yürükleri Sapanı yün ipi veya keçi kılından yaparlardı. Çok eskiden sapanların imâlinde abacılık devrinin (kıyılık) tabir ettikleri kalmıplırlar kullanılırdı. Kıyılık abacıların kıyılarına konmağa mahsus idi. Bu sebepten adına kıyılık denilmekte idi. Bundan yapılan sapan, keçi kılından örülene nispetle daha elastik olur ve daha değerli tutulurdu. Sapanın iki kolu ve bunların tam ortasında (kuytu) denilen ve içine atılacak taşın konulduğu bir yeri vardır. Uzunlamasına gerilen iplerin ortasına önce, kuytu dökünür. Dokuma işi bir altın bir üstün başka renkte yün ipi geçirmek suretiyle yapılır. Bu iple alaca denilen bir desen vücuda getirilir. Bu desenlerin bir kısmında (Sinek) ve (Parmak alacası) gibi adlar verilir.

Kuytu dokunduktan sonra iş çatallara geçer. İki taraftan uzunlamasına ipler ikişer bölüme ayrılarak saç örgüsü gibi çatallar örülür. Altı, yedi santim sonra bu çatallar birbirleştirilerek aynı örgü ile kollar vücuda getirilir.

cılar Kethüdası, Kara Kemer, Keçe suyu, Nakkaşpaşa, Ortadere, Paşadere, Sabuncu Safiye Sultan, Valde, Valde Kulu, Yusuf Efendi katmalarıdır.

Bendler, ötedenberi İstanbulun mesireleri arasında sayılır. Şehir halkından on - yirmi kişilik kabileler yaz aylarında sabahın erken saatlerinde arabalarla bendlere gider, orada akşamı kadar yer, içer, uyur, eğlenir, ortalık karardıktan sonra şevk ve neşe içinde dönerlerdi. Bu suretle bendlere giden kabileler, beraberlerinde tencere, tabak, çatal ve kaşık gibi sofraya levazımı, et ve sebze gibi gıda maddeleri götürürler, bunları gittikleri yerde pişirirlerdi. Eskiden bendlere giden kabileler arasında kadın ve çocuk bulunmazdı. Çünkü yolculuk araba ile uzun sürer ve zahmetli olurdu. Şimdi yaz aylarında bendlere gidenler yine çoktur. Ancak araba yerine otobüs veya otomobil kullanıldığı cihetle, yolculuk kısa ve zahmetsiz olduğundan kadınlar ve çocuklar da bendlere gitmektedirler.

Bu kollardan biri sağ elin şahadet parmağına takılmak için ildimlik yapılmıştır. Diğer kol serbest olup tedricen incelik ve nihayete doğru ipek karıştırılarak arabacı kırbaçlarının uçları gibi küçük bir püskül bırakılır.

Bundan maksat, sapan ile taş atıldığı zaman, ipeğin havada ses hasil etmesidir. Büyük ve uygun sapanlarda bu ses, tabanca sesine yakındır. Sapan ile taş atılmak için, önce, kuytuya yerleştirilir; daha evvel, sağ elin şahadet parmağına takılan kol ile diğer ipek uçlu kol avuç içine alınır. Sapan, sağ kol ile bir hareketi-devriye yaptırılarak hızlandırılır. Kâfi derecede devir yapıp hızlanan sapanın ipek uçlu kolu, bırakılır. Boşta kalan taş, kuytudan fırlar; bu hızla uzak mesafeye kadar gider.

Sapan dövüşü, ençok aynı köyün muhtelif mahalleleri arasında yapıldığı gibi, iki köy gençleri arasında da vukubulurdu. Dövüşe 12-20 yaş arasındaki çocuklar iştirâk ederdi. Bunun için bir mevsim yoktu. Ençok iş olmayan mevsimlerde yapılırdı.

Dövüş, bir köy delikanlılarının tepeye çıkmaları ile ilânedilmiş olurdu. Kavga âlâmeti olarak sapan taşı atılır ve diğer köye karşı kahramanca türküler söylenirdi. Mayadağ ile Karasınan köyleri arasında böyle bir tepe vardır. Burada büyük kayalar, yontulmuş ve aşınmış, yuvarlanmış büyük taşlar birbirini takibeder. Bazan bunlar, peri bacası teşkil edecek şekilde, birbiri üzerine yığılırlar. Fundalar arasında büyük meşe ağaçları da göze çarpar.

Dövüş, bu tepe üzerinde ilânedilince, diğer köyün delikanlıları, bu vaziyet karşısında, hemen silâha sarılırlardı. Sapanlar, beliere bağı olduğu halde, sağdan soldan düşman teşkil edilen köy delikanlılarının bulunduğu mahalle doğru ilerlerler. Önce, uzaktan uzağa sapan taşları atılır. Bu kızıştırma ve taciz hareketidir. Dövüşü seyretmek için, geride daha yaşlılar bir yere toplanırlar. Burası, dövüş meydanına hâkim olup sevk ve idare yeridir.

Dövüş, müteakiben, birkaç koldan başlanır; gittikçe sapan sesleri etrafa hâkim olur. İki taraf birbirine yaklaştıkça tehlike ziyadeleşir, fakat bu vaziyet muhacimlerin enerjisini asla haleldar etmezdi. Taş arkalarına, ağaç binalarına, hendeklere, mezar duvarlarına silâh olarak, mütemadiyen birbirlerine taş atarlardı.

Bu arada, sapan taşları, bazılarında isabet ederdi. Bilhassa başa veya yüze isabet ederse, o muhacim, dövüş meydanını terkeder; hemen geriye kaçar; arkadaşları tarafından yarasına tütün bastırılır ve bir bez ile sarılırdı.

Yavaş yavaş dövüşün neticesi belli olmağa başlar; bir taraf daha cessur veya kalabalıktır; diğer tarafın hücum kollarında gerileme ve panik âlâmetleri belirir. Bu panik bazan, mukabil bir taarruzla bastırılır; fakat ekseriya mağlûbiyete müncer olurdu. Esir olanların sapanı elinden alınır; bazan da dayak atılırdı. Mağlûbiyetin sonunda, köydeki yaşlılar karargâhı da, mevkiini değiştirirdi. Çok defa, yenilen taraf, köy içine kadar takibelenirdi.

Galip tarafın delikanlıları, bir müddet durduktan sonra, ağır ağır köyelerine dönerler ve sapan patlatırlardı. Yenilen tarafı gücendirmek için, şarkı da söylerlerdi.

Sapan dövüşü, muharebe ekzersizi mahiyetinde görünen bir âdetti. Kurkulu bir talimdi. Zira, sapan taşı ile tehlikeli surette yaralananlar çoktur. Bu hareket, âdeta, hakiki düşmanla çarpışma manzarası arzederdi. İki taraf da birbirini vurmak için, kıyasıya taş atardı.

Bugün, maziye karışmış olan bu eski âdetin, sebep ve salkı nedir? Burasını tahlile, şimdi lüzum görmüyoruz. Yalnız, muhakkak olan bir şey varsa, bu dövüş, bir muharebe hazırlığıydı. Cesareti arttırmak maksadı ile yapılmaktaydı. Nitekim cirit (Çöğen), (Polo) gibi eski Türk sporları, aynı zamanda, muharebe idmanları idi.

ZIBIK OYUNU

Erkek çocukların oynadıkları bir değnek oyunudur. 50-100 santim kadar uzunluğunda ve oklava şeklinde değnekler kesilir. Bunların kısa ve kalın olanlarına Toli denir. Uzun ve incelerine Çupurti adı verilir. Bu değnekler bir ucundan tutulur ve dikine yere vurularak takla attırılır. Kimin zıbığı en uzağa giderse, kısa düşenleri, bunun sahibi toplar ve oyunu kazanır.

Zıbığı takla arttırmağa Cintmek derler. Oyunun bu şekline toplamaca adı verilir. Bir de sıra ile en geri kalandan başlanmak üzere zıbıklar atılır. Müteakip olanlar bunu vurmamak üzere ellerindeki atarlar. Vuran toplar.

(Sonu var)

Canpolat Masalı

Tophyan: Salih SAN
Besni Ortaokulu Müdürü

Anlatanın adı ve soyadı: Mustafa Durmuş. Nereli olduğu: Besni'li. Nerede anlatıldığı: Besni'de. Yaşı: 17. Not: Yaşlı bir Besnili'den dinlemiş.

Vakti zamanında üç oğlan babası isfahan'lı bir padişah varmış. Büyük oğlunun adı Ahmet, ortanca oğlunun adı Seydi ve küçük oğlunun da adı Hacı Mehmet imiş, Padişah ağır bir hastalığa tutulmuş ve ölmeden evvel oğullarını yanına çağırarak vasiyette bulunmuş.

— Çocuklarım, eğer birgün kurbete gitmek için yolculuğa çıkarsanız yalnız doğu istikametine gidin ve diğer üç cihete sakın gitmeyin ha!.. Demiş.

Bir zaman sonra padişah ölmüş ve çocukları da Kurbete çıkmak istemişler. Babalarının vasiyeti üzere doğu istikametinde yola koyulmuşlar. Epey yol katettikten sonra bir ağacın dibinde oturarak yorgunluklarını gidermişler. Hacı Mehmet, iki kardeşinden ayrılarak kuru bir ağacın dibine gitmiş ve Kur'anı Kerim'ini açarak okumağa başlamış. Kuru ağaç, bu Kur'an sesinden yeşermeye başlamış; az zaman sonra üstü hurma ile dolmuş. Hacı Mehmet ve iki kardeşi bu hamurlardan alarak yemeğe başlamışlar. Karınlarını doyurduktan sonra Hacı Mehmet yine Kur'anını okumağa, diğer kardeşleri de yanlarında götördükleri rakımlarını içmeğe başlamışlar. Rakı içen kardeşleri fazla kaçırmış olacaktı ki, sarhoş olmuşlar. Sarhoş kardeşlerin yanına Canpolat adlı biri gelmiş.

— Babanız nerde, sağ mı, ölü mü? Diye sormuş, onlar da

— Babamız çoktan öldü, demişler.

— Peki, bu sık ormanlıkta işiniz ne, nasıl korkmadan buraya geldiniz? Diyen Canpolat'ın konuşmasına kulak misafiri olan Hacı Mehmet Canpolattan şüphelenmiş ve kılıcını çekerek Canpolatın yanına gitmiş.

— Sen, neden bizi rahatsız ediyorsun, çekip gitsene? Demiş. Canpolat hiç aldırış etmemiş. Hacı Mehmet Canpolat'a kılıncı vurmak istemiş de kılıncı bile tesir etmemiş. Canpolat, Hacı Mehmet'i yakalamış; hacı Mehmet'in kardeşlerine

— Sizinle dövüeyim mi, yoksa bu kardeşinizi alıp götürüyem mi? Demiş. Kardeşleri

da:

— Al, götür, demişler. Canpolat, Hacı Mehmet'i alarak evine getirmiş. Hacı Mehmet'e:

— Afganistan'da Burhan Padişah'ın bir küçük kızı var, onu alıp bana getireceksin, yoksa karışmam? Demiş. Hacı Mehmet yolu çıkmış ve Afganistan'a vararak bir yolunu bulmuş; saraya girmiş; padişahın küçük kızını kaçırmış. Kız, yolda Hacı Mehmet'e:

— Beni sen al, beni Canpolat'a götürme demiş de Hacı Mehmet korkusundan kabul etmemiş. Kızı Canpolat'a getirip teslim etmiş. Canpolat,

— Artık işin kalmadı, serbestsin Hacı Mehmet, demiş. Hacı Mehmet geceyi o civardaki bir mağarada geçirmiş ve sabahleyin Canpolat'ın evden ayrılmasından bilistifade eve gelmiş; kızı:

— Canpolat eve geldiğinde; benim yalnız evde canım sıkılıyor, sen ormana gittiğinde ruhunu bari evde bırak da onunla eğlenelim, dersin; o da ruhunu verirse gerisini bana bırak, onu öldürür; biz de rahata kavuşuruz, demiş. Canpolat eve geldiğinde kız, Hacı Mehmet'in dediği gibi söylemiş. Canpolat ta:

— Ruhum şu karşığı dağın arkasındaki bir geyiğin karnında ve bir şişenin içindedir. Bu şişenin içinde de üç kuş var, onlar benim ruhum (canım) dır; bunları bulmak da kolay bir iş değil. Ancak, bir yumak hamur almı, kuvvetle ileriye doğru atılırsa her yer düz olur ve o zaman geyik görünür, öldürülürse, işte beylece ruhum ele geçer, demiş.

Canpolat'ın dediklerini duyan Hacı Mehmet tarif üzere hareket etmiş; geyiği öldürmüş; şişeyi alarak kuşları da öldürmüş. Canpolat ta ölmüş.

Canpolat'ın karısını Mehmet nikâhlayarak sonuna kadar beraberce mes'ut bir hayat sürmüşler.

Sözlük: Vasiyet — Vasiyet, Kurbet — Gurbet, Kılıç — Kılıç, Beylece — Böylece, Öldürücü — Öldürücü.

SÜMERBANK

Şubeleri : 30000000 Türk Lirası
Merkezi : Ulus Meydanı, ANKARA
Şubesi : Çarşı, İSTANBUL
Ağaç : Bahçekapı, İSTANBUL
Bayan : Beyoğlu, İSTANBUL

Şubesi : İstanbul
PARANIZI SÜMERBANKTA BİRLİKTE...

1958 YILINDA

VADELİ VE VADESİZ MEVDUATA

15 ÇEKİLİŞTE :

Her ayın 15'inde çekilişi, müberrak kurtuluş evleri, İBİB tarafından, 2000, 1000, 500, 200, 100 liralık para çekilecektir.

Ayrıca vadedili mevduat sahiplerine; yitirdi ve paralıktaki mevduatına göre 10 ÇEKİLİŞTE

Her 100 lira için bir kura çekilecektir.

Sümerbank'ta Müşahidleri:

- ★ Sümerbank Alın ve Satış Müşahidliği — İstanbul
- ★ Sümerbank Aşağı Tuzluca Sanayi Müşahidliği — Tuzluca
- ★ Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayi Müşahidliği — İstanbul
- ★ Sümerbank Balıca Merinos ve Karaköy Yünü ve Yata Dokuma Sanayi Müşahidliği — Bursa
- ★ Sümerbank Çimlik Sanayi Müşahidliği — Sivrihisar
- ★ Sümerbank Deltarolar, Bünyan ve İsparta Yünü Sanayi Müşahidliği — Deltarolar / İstanbul
- ★ Sümerbank Deri ve Kuyumculuk Sanayi Müşahidliği — Beykoz/İstanbul
- ★ Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayi Müşahidliği — Ereğli/Konya
- ★ Sümerbank İzmit Hazır Bez Sanayi Müşahidliği — İzmit
- ★ Sümerbank Kandıra Sanayi Müşahidliği — Tuzluca
- ★ Sümerbank Kayseri ve Adana Pamuklu Sanayi Müşahidliği — Kayseri
- ★ Sümerbank Melatya Pamuklu Sanayi Müşahidliği — Melatya
- ★ Sümerbank Nazilli Hazır Bez Sanayi Müşahidliği — Nazilli
- ★ Sümerbank Pamuk Sevimli ve Çorap Fabrikaları Müşahidliği — Adana
- ★ Sümerbank Samsun Sanayi Müşahidliği — İzmit
- ★ Sümerbank Samsun ve Vize Sanayi Müşahidliği — Samsun
- ★ Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müşahidliği — Karabük

Sümerbank'ta Şubeleri:

★ Kütahya Hazır Bez Sanayi

Alın ve Satış Müşahidliği Kütahya ve Karabük Şubeleri:

Adana, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul (Bahçekapı ve Beyoğlu), İzmit, Konya, Kayseri, Melatya, Samsun, Trabzon, Zonguldak

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Her ayın 15'inde çekilişi, müberrak kurtuluş evleri, İBİB tarafından, 2000, 1000, 500, 200, 100 liralık para çekilecektir.

Ayrıca vadedili mevduat sahiplerine; yitirdi ve paralıktaki mevduatına göre 10 ÇEKİLİŞTE

Her 100 lira için bir kura çekilecektir.

Adana: Yedigöller, Samsun: Samsun, Trabzon: Trabzon, Zonguldak: Zonguldak

Dergi ve Baskı: EKİNGİL MATBAASI